

Sygn. akt VIII Ca 88/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 kwietnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu VIII Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Małgorzata Kończal (spr.)
Sędziowie:	SSO Jadwiga Siedlaczek SSO Ilona Dąbek
Protokolant:	st. sekr. sądowy Izabela Bagińska

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2013 r. w Toruniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. M.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasom Państwowym Nadleśnictwu G.**

o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Golubiu - Dobrzyniu

z dnia 5 grudnia 2012 r.

sygn. akt I C 45/11

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Brodnicy VI Zamiejscowemu Wydziałowi Cywilnemu w Golubiu-Dobrzyniu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu za instancję odwoławczą.

Sygn. akt VIII Ca 88/13

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Golubiu- Dobrzyniu wyrokiem z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie z powództwa H. M. przeciwko Skarbowi Państwa – Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasom Państwowym Nadleśnictwu G. o usunięcie

niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym oddalił powództwo oraz obciążył powoda kosztami procesu.

Powód wystąpił z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa – Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe Nadleśnictwo G. o uzgodnienie księgi wieczystej nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Golubiu – Dobrzyniu z rzeczywistym stanem prawnym poprzez wpisanie w dziale II tej księgi co do działek o nr (...), (...), (...) i (...) położonych w miejscowości S., - H. M., F. M., D. B., A. M., H. W., R. M. jako współwłaścicieli w 1/6 części każdego z nich zamiast Skarbu Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo G..

Sąd Rejonowy ustalił, że B. C. (R.) z domu B. była właścicielką nieruchomości tj. gospodarstwa rolnego o powierzchni 83,2625 ha położonej w dawnym powiecie B., gmina W., gromada K., obręb S., dla której pierwotnie prowadzona była księga wieczysta S. tom II karta 3. Nieruchomość ta składała się z kilku parceli tj. parceli nr (...)o pow. 00.69.58, ha parceli nr (...)o pow. 01.55.23 ha, parceli nr (...)o pow. 3.57.37 ha, parceli nr (...)o pow. 01.13.45 ha, parceli nr (...)o pow. 55.98.38 ha, parceli nr (...)o pow. 00.26.31 ha, parceli nr (...)o pow. 11.14.55 ha, parceli nr (...)o pow. 00.05.49 ha, parceli nr (...)o pow. 08.85.89 ha. Były to głównie grunty rolne oraz pastwiska i łąki. Przez parcelę o nr (...)nie przebiegały drogi.

W czasie II wojny światowej, w latach 1940-1942 część gospodarstwa B. C.o powierzchni około 67 ha została zalesiona przez okupanta olszą szarą (80%) i brzozą brodawkową (20%). Drzewa były w wieku od 5 do 8 lat. W 1945 r. rodzice powoda, W. i E. M., na podstawie ustnej umowy z B. C. przejęli prowadzenie opisanego wyżej gospodarstwa rolnego.

Przez przejęte na rzecz Skarbu Państwa grunty przebiegała droga o numerze parceli (...)wg stanu prawnego z 1899/1900 r., która rozdzielała je na dwie części. W skład pierwszej części („Las nr(...)”) wchodziła parcela (...)i większa część parceli (...)o łącznej powierzchni 55,77 ha. Druga część („Las nr (...)”) składała się natomiast z parceli (...)i większej części parceli (...)o łącznej powierzchni 8,59 ha. Łączna powierzchnia lasu, który został przejęty na rzecz Skarbu Państwa wynosiła 64,36 ha.

B. C. zmarła w dniu 2 listopada 1953 r. Postanowieniem z dnia 7 marca 1957 r. wydanym w sprawie I Ns 90/57 Sąd Powiatowy w W. stwierdził, iż na podstawie testamentu z dnia 8 lipca 1952 r. spadek po niej nabyli W. i E. M. (rodzice powoda).

W roku 1963 r. zostały przeprowadzone prace geodezyjne związane z założeniem ewidencji i klasyfikacją gruntów. W wyniku tych prac dokonano m.in. połączenia parceli. Parcele o nr (...), (...), (...), (...)utworzyły działki o nr (...) i (...), zaś parcele o nr (...), (...), (...), (...), (...)utworzyły działki o nr (...), (...). Z tym, że w skład jednej części lasu opisanego wyżej jako „Las nr (...)” wchodziły działki (...)i (...)i stanowiły działkę o nowym nr (...) (pow. 55,77 ha), zaś w skład drugiej części lasu opisanego wyżej jako „Las nr(...)” wchodziły działki o nr (...)i (...)i stanowiły działkę o nr (...) (pow. 8,59 ha).

W 1975 r. z uwagi na prowadzone prace urzędniowo – leśne dokonano między innymi podziałów geodezyjnych, łączenia działek i przenumerowania działek leśnych. Przenumerowanie polegało na tym, iż utworzono nowe numery dla oddziałów leśnych, a przed numerem dodano dwie litery (...). I tak działka (...) o pow. 55,77 ha została podzielona wraz z działkami sąsiednimi na działki: część działki (...)o pow. 27,21 ha, część działki(...)o pow. 17,98 ha, działkę (...) o pow. 3,05 ha i część działki (...)o pow. 5,79 ha. Łączna powierzchnia tych działek wynosiła 54,03 ha. Działka (...) o pow. 8,59 ha została połączona z działką nr (...) o pow. 2,03 ha i nadano jej nowy numer jako działka (...) o powierzchni 10,96 ha. Działka (...) o pow. 8,59 stanowiła część działki o nr (...) o powierzchni 8,93 ha. Według pomiaru z 1975 roku powierzchni gruntów leśnych przejęta Dekretem PKWN z 1944 roku jako (...) i (...) wynosi 62,96 ha.

W 1995 r. ze względu na dalsze prace urzędniowe - leśne dokonano następnych podziałów, praktycznie dostosowując strukturę nowopowstałych działek do kształtu obszaru lasu przejętego Dekretem PKWN z 1944 r., w celu poprawy gospodarki leśnej. Działka nr (...) o pow. 27,21 ha otrzymała nr (...), działka nr (...) o pow. 17,98 ha otrzymała nr (...), działka nr (...) o pow. 5,79 ha otrzymała nr (...), działka nr (...) o pow. 8,93 ha otrzymała nr (...), zaś działka nr (...) o pow. 3,05 ha nie zmieniła numeru. Łączna powierzchnia tych działek wynosiła 62,96 ha.

W 2006 r. nastąpiło przenieumerowanie działek w celu dostosowania numeracji do wymogów Instrukcji technicznej nr G-(...), które polegało na zastąpieniu liter (...) cyfrą „(...)”. Na dzień 23 sierpnia 2012 r. działki miały numery (...), (...), (...), (...), (...). Łączna powierzchnia tych działek wynosiła 62,96 ha.

E. M. zmarła 20 lipca 1985 r., zaś W. M. zmarł 16 listopada 1985 r. Postanowieniem z dnia 13 października 2010 r., Sąd Rejonowy w Golubiu-Dobrzyniu, w sprawie I Ns 203/10 stwierdził, iż spadek po E. M. nabył mąż W. M. w 1/4 części oraz dzieci: H. M. (wnioskodawca), F. M., D. B., A. M., H. W. i R. M. w 1/8 części każde z nich. Natomiast spadek po W. M. nabyły dzieci: H. M. (wnioskodawca), F. M., D. B., A. M., H. W. i R. M. w 1/6 części każde z nich.

Spadkobiercy B. C., jak również spadkobiercy E. i W. M. podejmowali starania o odzyskanie własności gruntów, które wcześniej należały do niej.

Sąd I instancji wskazał, że w niniejszej sprawie kwestia sporna dotyczyła ustalenia, czy w dniu wejścia w życie Dekretu PKWN z dnia 12 grudnia 1944 r. w skład gospodarstwa rolnego B. C. wchodziły lasy bądź też grunty leśne o obszarze ponad 25 ha, a jeśli tak, to czy te lasy bądź grunty nie były podzielone prawnie lub faktycznie przed dniem 1 września 1939 r. na parcele nie większe niż 25 ha (co wykluczałoby wtedy zastosowanie art. 1 w/wym Dekretu). Między stronami sporne było także ustalenie, jakie nieruchomości należy rozumieć pod pojęciem „las” i „grunty leśne”.

Sąd Rejonowy zauważył, że początkowo powód H. M. twierdził, iż w dniu 12 grudnia 1944 r. tj. w dniu wejścia w życie Dekretu PKWN, żadna z parcel będących własnością B. C. nie była zalesiona w powierzchni przekraczającej 25 ha, ani nie stanowiła gruntu leśnego i tym samym do nieruchomości tej nie miały zastosowania przepisy Dekretu. Las był natomiast tylko na powierzchni 20 ha, co wynika z odrębnego szkicu B. C.. Po sporządzeniu opinii przez biegłych – Z. B. i J. H. zmienił swoje stanowisko twierząc, iż jeżeli parcela o nr (...) miała powierzchnię powyżej 25 ha (dokładnie 55,9838 ha) i stanowiła las, to tym samym pozostałe parcele o nr (...) (pow. 0,2631), nr (...) (pow. 11,1455 ha), nr (...) (pow. 0,0549 ha) były mniejsze niż 25 ha i do nich nie miały zastosowania przepisy Dekretu z 1944 r. Ponadto zdaniem powoda największa parcela o pow. 55,9838 ha była faktycznie podzielona drogami i również do niej nie miały zastosowania przepisy Dekretu, co potwierdza mapa będąca załącznikiem nr (...) do opinii biegłego J. H. (k. 350-354).

Pozwany Skarb Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo G. zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa podniósł, iż jeżeli z protokołu zdawczo – odbiorczego z dnia 30 czerwca 1947 r. wynika, iż B. C. ze swojego gospodarstwa zdała 67 ha gruntów porolnych zalesionych przez okupanta olchą i brzozą w latach 1940 – 1942 oraz 3 ha halizny (dawne nieudane szkółki leśne) to tym samym grunty te odpowiadały definicji opisanej w dekrecie PKWN z 12.12.1944r., gdyż stanowiły lasy i grunty leśne o obszarze powyżej 25 ha będące własnością osób fizycznych. Po sporządzeniu opinii przez biegłych – Z. B. i J. H. pozwany wyraził stanowisko, iż w opinii Z. B. wskazana została tylko jedna droga o nr (...), dlatego też nie może być mowy o istnieniu innych dróg, które przecinając parcelę o nr (...), dzieliłyby ją na mniejsze (k. 357-358).

Zdaniem Sądu I instancji powództwo w niniejszej sprawie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Jak wynika z opinii sporządzonej przez biegłego Z. B. gospodarstwo rolne B. C. miało przed dniem 1 września 1939 r. powierzchnię 83,2625 ha. Na podstawie dekretu PKWN z dnia 12 grudnia 1944 r. została przejęta na rzecz Skarbu Państwa powierzchnia 64,3625 ha, która stanowiła las i grunt leśny. Sąd Rejonowy podzielił w tej kwestii definicje lasu przyjętą przez biegłego Z. B., zgodnie z którą las to kompleks, w którym zespół roślinności wyróżnia się przeważającym ilościowo udziałem drzew rosnących w zwarciu, świat zwierzęcy, klimat lokalny, stosunki wodne i gleba związane ze sobą wpływami i współzależnościami. Zdaniem sądu, las o takim znaczeniu zajmował w dniu 12 grudnia 1944 r. powierzchnię 64,3625, a więc powierzchnię większą niż 25 ha. Świadczą - zdaniem Sądu Rejonowego - o tym przede wszystkim badania przeprowadzone przez biegłego Z. B., który w swojej opinii zbadał szereg dokumentów, na podstawie których stwierdził, iż obecnie drzewostany w wieku powyżej 67 lat zajmują powierzchnie 36,83 ha tj. 60% łącznej ich powierzchni co oznacza, iż istniały one w dniu wejścia w życie Dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. na

nieruchomości. Zdaniem Sądu Rejonowego część drzew postawała z nasadzeń, gdyż obecnie na tym terenie występuje bardzo dużo drzew olchy szarej, która nie powstaje z samosiewu.

Sąd I instancji nie podzielił natomiast twierdzeń strony powodowej, w których wskazuje, iż przez największą z parcel o nr (...) przebiegały drogi, które dzieliły ją na mniejsze parcele. Sąd wskazał, iż na mapie stanowiącej załącznik nr (...) do opinii biegłego J. H. podwójne, przerywane linie ciągle biegnące przez parcele nr (...) nie są drogami, które dzieliły te parcele na mniejsze; są to bowiem linie podziału powierzchniowego lasu stosowane dla potrzeb gospodarki leśnej. Mają około 4-6 metrów szerokości i wykorzystuje się je m.in. do celów transportu leśnego. Linie te pozwalają także na umiejscowienie danego drzewostanu leśnego i jego identyfikację. Nie sposób więc- zdaniem Sądu I instancji- przyjąć, iż linie te dzieliły parcele nr (...) na parcele nie większe niż 25 ha.

Nadto Sąd Rejonowy podkreślił, że w przedmiotowej sprawie powództwo podlegało oddaleniu w całości ze względu na brak wskazania wszystkich osób po stronie powodowej. Sąd Rejonowy podkreślił, że zgodnie z dominującym stanowiskiem w orzecznictwie w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym powinny wziąć udział wszystkie osoby wpisane w dziale II księgi wieczystej oraz osoby, których uprawnienia z tytułu prawa własności nie zostały – bez względu na przyczynę – dotychczas ujawnione, a to z uwagi na zachodzące współuczestnictwo konieczne określone w art. 72 §2 kpc. Sąd Rejonowy podkreślił, że powód nie wskazał danych wszystkich osób, ujawnienia praw których żądał, w konsekwencji czego osoby te nie występowały w charakterze powodów.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił:

- naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej interpretacji art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece poprzez przyjęcie, że z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym muszą wystąpić wszyscy, których wpisy mają zostać ujawnione,

- naruszenie prawa materialnego polegające na niezastosowaniu art. 209 kc, podczas gdy w ustalonym stanie faktycznym uzasadnione jest przyjęcie, że powód występując z powództwem opartym na art. 10 ukwł na rzecz wszystkich współwłaścicieli dokonał czynności zmierzającej do zachowania wspólnego prawa,

- naruszenie prawa procesowego polegające na nieprawidłowym zastosowaniu art. 233 kpc poprzez ustalenie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności w sprzeczności ze zgromadzonym materiałem dowodowym i w konsekwencji ustalenie, iż gospodarstwo rolne B. C. stanowiło w dniu 27 grudnia 1944 r. las i grunt leśny podlegający przejęciu na własność Skarbu Państwa na podstawie przepisów dekretu PKWN z dnia 12 grudnia 1944 roku o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej oraz o zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja podlegała uwzględnieniu, prowadząc do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach procesu za instancję odwoławczą, jako że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

Sąd Rejonowy wprawdzie poczynił szereg ustaleń, które mogą świadczyć o fragmentarycznym rozpoznaniu kluczowych dla rozstrzygnięcia kwestii, niemniej jako właściwą podstawę oddalenia powództwa wskazał „brak wskazania wszystkich osób po stronie powodowej”, podczas gdy jak podkreślił, w sprawie zachodziło współuczestnictwo konieczne. Sąd Rejonowy uzasadniając oddalenie powództwa wskazał jedynie, że powództwo jest nieuzasadnione, ponieważ w sprawie po stronie powodowej nie występowały wszystkie osoby, których prawa miały

być ujawnione w księdze wieczystej, a których współuczestnictwo było konieczne, nie odniósł się merytorycznie do żądania.

Powyższe zatem- w ocenie Sądu Okręgowego -w sposób wystarczający stanowi, że Sąd Rejonowy w rzeczywistości nie rozpoznał istoty sprawy.

Jednocześnie Sąd Rejonowy oceniając, że powództwo podlega oddaleniu, jako że po stronie powodowej w sprawie nie wzięły udziału wszystkie osoby, których łączny udział był konieczny, dopuścił się uchybienia procesowego.

Wskazać należy, że sąd orzekający w sprawie z urzędu jest obowiązany badać, czy uczestnictwo podmiotów w charakterze powodów czy pozwanych jest uczestnictwem koniecznym, a wypadku pozytywnym sąd winien zastosować art. 195 kpc, gdyż brak pełnej legitymacji procesowej łącznej pociąga za sobą skutki materialnoprawne w postaci oddalenia powództwa (tak wyrok SN z dnia 25 stycznia 2012 r., V CSK 51/11, OSNC 2012, Nr 6, poz. 78, również uzasadnienie uchwały SN z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010, Nr 7-8, poz. 98, postanowienie SN z dnia 8 stycznia 1996 r., II CZ 119/65, OSPiKA 1968, nr 9, poz. 197). Okoliczność, czy w sprawie wystąpiły w charakterze powodów lub pozwanych wszystkie osoby, których łączny udział był konieczny podlega ocenie na podstawie przepisów prawa materialnego, które to określa granice łącznej legitymacji procesowej.

Powództwo w trybie art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece zmierza do usunięcia niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystym a rzeczywistym stanem prawnym, innymi słowy prowadzi do doprowadzenia tej księgi do jej rzeczywistego – a więc aktualnego w dacie orzekania - stanu prawnego (np. orzeczenia SN z dnia 30 listopada 1971 r., II CR 525/71, OSNCP 1972, z. 5, poz. 96 oraz z dnia 23 grudnia 1988 r., III CRN 434/88, OSNCP 1991, z. 1, poz. 12, jak też z dnia 18 grudnia 1996 r., I CKU 43/96, nie publ.). Z powyższej przyczyny usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym wymaga wzięcia udziału w sprawie przez osoby wpisane w dziale drugim księgi wieczystej, jak i osoby, których uprawnienia z tytułem własności nie zostały – bez względu na przyczynę – dotychczas ujawnione. W konkluzji należy tu przyjąć, że zachodzi (co też wskazał Sąd Rejonowy w sprawie niniejszej) współuczestnictwo konieczne przewidziane w art. 72 §2 kpc (tak wyrok SN z dnia 28 czerwca 2000 r., IV CKN 71/00, LEX nr 52649, orzeczenie SN z dnia 23 grudnia 1998 r., III CRN 434/88, OSNCP 1991, z. 1, poz. 12, jak również wyrok SN z dnia 6 października 1998 r., II CKU 28/98, LEX nr 519914). Oznacza to, że niedopuszczalne jest zatem nakazanie ujawnienia w dziale II księgi wieczystej, jako współwłaściciela nieruchomości, osoby trzeciej nie będącej stroną w procesie.

Z materiału dowodowego sprawy niniejszej wynika, że przedmiotowa nieruchomość, dla której była prowadzona księga wieczysta objęta powództwem w trybie art. 10 ukw, przypadła w spadku najpierw po E. M. w udziale po 1/8 części - H. M., F. M., D. B., A. M., H. W. i R. M. oraz w 1/4 W. M., a następnie po W. M. w udziale po 1/6 części - H. M., F. M., D. B., A. M., H. W. i R. M.. W ocenie Sądu Okręgowego, mając zatem na uwadze powyższe, Sąd Rejonowy powinien stosownie do art. 195 kpc zawiadomić o toczącym się procesie pozostałych spadkobierców (po W. M.) poza powodem – jako ewentualnych współwłaścicieli przedmiotowej nieruchomości, których udział w sprawie w charakterze powodów jest konieczny. Tym bardziej, że wbrew stwierdzeniu Sądu I instancji, powód dokładnie oznaczył już w pozwie wszystkie osoby, do których odnosiło się współuczestnictwo konieczne, a w aktach sprawy znajdują się oświadczenia niektórych z tych osób, z treści których wynika, że popierają one powództwo (i wskazały swe dane).

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd I instancji winien więc, stosownie do art. 195§1kpc, zobowiązać stronę powodową do oznaczenia osób nie biorących udziału w sprawie w taki sposób, aby ich zawiadomienie było możliwe (co sprowadza się w zasadzie do wskazania brakujących adresów dwóch osób) i w następnej kolejności zawiadomić wszystkie te osoby o toczącym się procesie pouczając o możliwości przystąpienia do sprawy w charakterze powodów w ciągu dwóch tygodni od doręczenia zawiadomienia. Dopiero po przystąpieniu do sprawy wszystkich osób, których udział jest konieczny, Sąd Rejonowy przeprowadzi postępowanie z udziałem tychże osób i merytorycznie odniesie się do żądania pozwu lub po bezskutecznym upływie terminu (w razie nieprzystąpienia do sprawy przez te osoby), ponownie rozstrzygnie sprawę.

Sąd Okręgowy zatem mając na uwadze powyższe uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 §4 kpc.